

Ahlak, Ahlak Teorisi ve Bilimi, Bilim ve İş Ahlakı

Sadettin Özen^a

Öz

Ahlak üzerine geliştirilen teoriler, gelişmeyi ve iyi hayat kurmayı amaçlar; gerçeklikler, gereklilikler ve tutarlılıklar üzerine temellenir. Ahlak teorileri bilime, felsefeye ve inançlara başvurur; bu alanlardaki temel amaç ve uygulama tanımlarını gerektirir. Ahlak teorilerinin dayandığı ve kurduğu kavramlar çeşitli yönlerde geliştirilmeye, iletilmeye çalışılmaktadır. Bunlar arasında mantık, akıl, teori ve pratik arasındaki tutarlılıkları ve sosyal algılar sayılabilir. Toplumlar, gelişme amaçları doğrultusunda kaynaklarını etkin ve verimli kullanırken yukarıda anıldığı şekliyle bilimin ve toplumun çeşitli veçhelerini dikkate alarak etik/ahlak eğitimi ilişkin düşünceler ortaya koymaya çalışırlar. Diğer yandan ahlak teorisi ve pratiğine dair geliştirilen tanımlar, metodolojik olarak analiz ve sentez ile tümevarım ve tümdengelemin karşılıklı etkileşimleri ve uyumları ile desteklenir. Bu çalışma, yukarıda belirtilen bakış açıları göz önünde bulundurularak ahlak bilgisi ve bilimi; bu alandaki bilme, bilinçlenme, etkinleşme ve gelişme süreçleri; ahlakın ekonomik ve estetik açımları ve tanımlamaları ile ahlak teorisi içinde üretme ve gelişme süreçleri düşünceleri üzerine odaklanmaktadır. Çalışma; bilim, ahlak bilgisi ve felsefesi, deterministik analitik ve sentetik akıl yürütmeler, sosyal düşünceler, uygulamalı bilimler, gelişme felsefesi ve ahlakı, ahlak modeli ve çözümleme yöntemleri, içsel yargılamalar, asal amaçlar ile ahlak tanımlamaları ve ilişkileri çerçevesinde sürdürüldü. Ahlak algısı ve bilgisi gelişiminin, bilgilenmeyi, bilinçlenmeyi, etkinleşmeyi; temel ve uygulamalı analitik felsefe bakış açılarını, süreç ve gelişme temel tanımlarını, yöntem bulgularını ve bilgilerini gerektirdikleri görüldü.

Anahtar Kelimeler: Mantık • Bilinç • Felsefe • Ahlak • Ahlak bilimi • Vicdan • Özgürlük • İş ahlakı

^a Prof. Dr. Sadettin Özen, Maltepe Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Uluslararası Ticaret ve Lojistik Yönetimi Bölümü, Marmara Eğitim Köyü Maltepe 34857 İstanbul
Elektronik posta: sadettinozen@maltepe.edu.tr

Toplumların, değer ve varlıklarını göz önünde bulundurarak, toplam yaşam ve uygarlık düzeylerini artırma güdüsü, bilinci ve istencini gösterdikleri görülür. Toplumlar ve bireyler, kaynaklarını etkin kullanma ve belirli amaçlar çerçevesinde tutarlı ve güvenli tutum sergileme yönünde çabalarlar. Yaşam düzeylerini artırma çabaları sırasında ise kayıt dışılık, kaçakçılık, bütçe ve dış ticaret açıkları, gizli tepki ve direnişleri gibi sorunlar ile başa çıkmaya çalışırlar. Aynı süreçler içinde toplumlar, temel ve meslek bilimleri eğitimini üyelerine sağlamanın yanı sıra etik/ahlak eğitimi sorunlarını çözümlenmeye çalışırlar. Ahlak değeri ve biçimlerini geliştirme, yaygınlaştırma ve bu alanlarda ortaya çıkan sorunları çözüme kavuşturma toplumlar için önceliklidir ve bu doğrultuda önemli kaynak harcadıkları görülür.

Ahlak, bir toplum içinde kişilerin benimsedikleri, uymak zorunda oldukları değerler ve davranış biçimleri bütünlüğü; ahlak bilimi ise, toplumun belli bir döneminde bireysel ve toplumsal davranış kurallarını tespit eden ve inceleyen bilim dalı olarak tanımlanır (Hançerlioğlu, 1991; Türk Dil Kurumu, 1988). Bu yönde ahlak bilimi yarar ve zarar, iyi ve kötü gibi sorunları inceleyen; törelere ve asal inançlara dayanan bir davranış yasası geliştiren; davranışların amaçlarını, bireysel ve toplumsal sonuçlarını inceleyen; bu konudaki sorunlara çözümler bulmaya çalışan bir sosyal bilim olarak ortaya çıkar (Türk Dil Kurumu, 1988).

Yapılan gözlem ve tanımlarda ahlakın; uzun dönemde sosyal hayatta, eğitim sistemlerinde ve kurumlarda ana amaç olarak değerlendirildiği görülmüştür. Bunun yanında ahlak üretim, eğitim, siyaset, adalet ve bilim alanlarının yanında mesleki başarılar için de önemli bir araç olarak kabul edilmektedir. Ahlakın ayrıca amaçları etkin bir şekilde, zamanında, en az zaman, mekân, direnimsiz ve kaynak kullanımını ile gerçekleştirme ve güçlendirme gibi karakteristik işlevleri bulunmaktadır. Bu işlevleri gerçekleştirecek olan bireylerin ve grupların düşünceleri, amaç ve etkinlikleri doğrultusunda bilgili, deneyimli, tutarlı, planlı, tedbirli ve dikkatli; yani özel koşullara uygun ahlak değerleri modeline sahip olmaları gerekmektedir.

Bu saptamalara göre, temel düşünce akımlarının amaçlarına bağlı olarak ahlaka dair farklı bakış açıları ve kavramları ve değerleri oluşmaktadır. Bütün bunlar dikkate alındığında, Türkiye’de üretim ve kalkınma amaçlı deterministik, analitik ve sentetik ulusal ahlakın geliştirilmesi ve yaygınlaştırılması çalışmalarına önem verilmesi gerektiği görülmektedir.

Ahlak sorununun, genel olarak “bilginin, bilimin teorik ve pratik bütünlüğü, düşünce ve tutum uyumluluğu, ahlak teorisi ve pratiği bütünlüğünün ve sürekliliğinin yüksek verimliliği” amacı ve sınırları bağlamında ele alınması önem kazanmaktadır (Dranaz, 1972, s. 122–127; Güriz, 2007, s. 13–20; Reichenbach, 2000, s. 46–62; Yıldırım, 1987). Bu belirleme ve gerekliliklere göre ahlakın; ahlak bilimi, bilim ahlakı genel karakteristik özellikleri, hukuk ile ilişkileri ve işlevleri yönlerinden ileri tanımlama ve çözümlenmelerinde yarar görülmektedir. Aynı yönde ahlak, ahlak bilimi, bilim ahlakı ve meslek ahlakının etkinlik ve yöntem sorunları ile çözümlenmelerinin, bireysel ve toplumsal işlevlerinin deterministik, analitik ve sentetik olarak açıklanması amaçlanmıştır.

Materyal ve Yöntem

Ahlak, ahlak felsefesi ve ahlak bilimi materyali; genel olarak gelenek, örf ve âdetin, bilim ve hukukun temel bakış açıları ile pratiklerinin tutarlı sürekliliklerine dayanır. Bir toplumun hukuku, kültürü, deterministik, analitik ve sentetik ileri bilme ve bilinçlenme düzeyleri ile pratik, etik/ahlak, sanat ve üretim düzeyleri arasında önemli ilişkiler vardır. Bireyler ve toplumlar temel düşünce, hukuk, ahlak ve vicdan değerleri bütünlüklerini bu ilişkiler çerçevesinde amaçlarlar. Sosyal yaşamda kurumlar ve kamuoyunun paylaştığı ahlak değerleri, en önemli araç ve amaçlar olarak görülür (Bayet, 1982; Dranaz, 1972, s. 122–127; Güriz, 2007, s. 13–20; Reichenbach, 2000, s. 4–62; Yıldırım, 1987).

Ahlak değerleri, günümüze kadar realizm, ampirizm, rasyonalizm, pragmatizm ve idealizm gibi düşünce akımlarından farklı derecelerde etkilenmişlerdir. Ahlak değerleri yine toplumların fizyolojik, sosyolojik, ekonomik ve psikolojik düzeyleri yanı sıra kültür ve inanç temellerinden de etkilenmektedir (Dranaz, 1972, s. 122–127; Tuğcu, 2003). Ters yönde ahlak değerleri de, çözüm düşüncelerini ve süreçlerini etkilemektedir. Bu çerçevede gündelik yaşama bakıldığında; meslek ahlakı, iş ahlakı, ticaret ahlakı, siyasi ahlak, medya ahlakı, basın-yayın ahlakı, evlilik ahlakı, aile ahlakı, çevre ahlakı, din ahlakı, millî ahlak, bireysel ahlak, toplumsal ahlak, kurum ahlakı, spor ahlakı, bilim ahlakı, akademik ahlak ve benzeri birçok ahlak teriminin kullanılmakta olduğu gözlenir. İş çevreleri, basın-yayın

organları ve eğitim kurumları gündelik yaşamda bu ilişkileri ve etkileşimleri dikkate alarak iş tekniği, kurumsal yöntem ve iş ahlakı değerlerini geliştirerek yaygınlaşması için önemli çalışmalar ve harcamalar yapmaktadır.

Ahlak

Ahlak; genel tanımı ile düşünce, duygu ve vicdan ile davranış arasındaki uyumluluk ve tutarlılıktır. Ahlakın nesnel yönü örf ve âdetler, öznel yönü bireysel duygu ve inançlardır. Dış etkiler ile biçimlenen bireye ait öznel duygu ve düşünceler vicdanı oluşturur (Dranaz, 1972, s. 122–127; Yıldırım, 1987). Ahlak değerleri, kuralların dışına çıktığında toplumda belirerek bireylerin ve toplulukların davranışlarını biçimlendiren, pişmanlık ve cezalandırma duygusu ve düşüncesi ile sosyal bilinç ve vicdan yargıları ve kuralları bütünlüğü olarak tanımlanmıştır.

Ahlakın nesnel boyutu, daha önceden toplumda mevcut olan örf ve âdetler ile ahlak değerleri ve yargılarıdır. Bu değerler, toplumsal vicdan ile bireysel vicdanı etkilemede bir baskı aracı oluştururlar. Ahlaki değer yargıları, toplumların deneyimleri ve bilimsel bulgular doğrultusunda zamanla nesnel olarak biçimlenirler. Yeni bilgi ile ilişkili gereklilikler, sosyal algılar, bilinç ve vicdanın sınırları, sorumlulukları içinde yeni ahlak değerlerinin nesnel olarak oluşmasına yol açarlar (Dranaz, 1972; Reichenbach, 2000, s. 52–58).

Örf ve âdetler, uyulması gereken değerler üzerinde bir çatı olur. Yörelere, uluslara ve inançlara bağlı olarak farklılıklar gösteren örf ve âdetler, içinde geliştikleri toplumda uyulması gereken nesnel değerler olarak görülürken, diğer topluluklara göre bunların doğrulukları tartışılabilir.

Ahlak, bireylerin ve toplumların amaç ve davranışlarının belirliliği, verimliliği ve üretkenliği ya da uzun dönemde ekonomik ve dengeli kaynak kullanımları ile kalıcı gelişimlere olanak sağlayan düşünce ve davranışlar bütünlüğü olarak da tanımlanmaktadır (Bayet, 1982; Dranaz, 1972, s. 122–127; Türk Dil Kurumu, 1988). Bir başka yayında ise ahlak, değişen koşullar içerisinde düşünce akımlarının amaçları doğrultusunda belirli, tutarlı, kararlı, uzun erimde verimli ve başarılı düşünme ve davranışlar sergileme olarak verilmektedir (Hançerlioğlu, 1991).

Ahlak değerleri, aynı zamanda hoşgörülü, uyumlu, yapıcı ve yaratıcı davranışları gerektirir. Ayrıca ahlak; ana ilkeler, olaylar ve öznel istekler arasında makul, dengeli, yapıcı ve yaratıcı çözümlerin geliştirilmesini gerekli kılar. Sosyal hayattaki ortalama değerleri oluşturan ahlak, bireylerin ve toplumların davranışlarının bu değerlere yaklaşmaları gerektiğini buyurur. Bu ahlak anlayışı ile bireyler ve topluluklar, birbirlerine güvenerek uzun dönemli planlar yapma, bunları zamanında ve ekonomik olarak gerçekleştirme ve amaçları güçlendirme koşullarını elde ederler. Bir ahlak modeli geliştirmek, toplumların ahlak değerleri temelinde yapılanmalarının gereğidir.

Teorik, temel bilgi ile yöntem; duygular, inançlar ile ahlaki ve vicdani değerler, ahlaklı davranışlar arasında deterministik, sentetik ve analitik ilişkiler bulunur. Kant'a göre ahlak, bilincin koşullara uygun biçimde göreve, yani görev iradesi ve inancının pratiğe geçirilmesidir. Diğer bir ifade ile teorik aklın pratik akla, pratiğe dönüşmesidir. Teorik akıl bilimleri geliştirirken, bilimlerin geliştiği yönlerde de yani görev ahlakı ilkelerini belirler. Özgür vicdan ve irade üzerine temellenen ahlak bu şekilde ortaya çıkar. Kantçı ahlak teorisi, bireysel duyguların ve öznel vicdanın üstündedir; özgür iradeye dayalı akılcı idealist genel bir ahlak teorisi-dir (Dranaz, 1972, s. 122–127; Reichenbach, 2000, s. 52–58; Tuğcu, 2003).

Genelde ahlak biçimleri; olgular ve süreçlerin yanı sıra pozitif bilim, felsefe ve inançlar arasındaki ilişkilere dayalı olarak açıklanmaya çalışılmaktadır (Dranaz, 1972, s. 122–127; Güriz, 2007, s. 13–20). Bu çerçevede ahlak biçimleri;

- geleneksel ahlak,
- teolojik ahlak,
- metafizik ahlak,
- rasyonel ahlak,
- pozitif ahlak,
- deterministik ahlak,
- fizyolojik ahlak,
- sosyolojik ahlak,

- psikolojik ahlak olarak sınıflandırılır (Dranaz, 1972, s. 122–127; Güriz, 2007, s. 13–20; Hançerlioğlu, 1991).

Bu bağlamda ahlaka dair araştırma kavramlarının; olgular ve süreçler ile bilim felsefesi, ahlak felsefesi ve inanç felsefesi alanları arasındaki ilişkilere dayalı olarak açıklanmaya çalışılmasında yarar görülmektedir.

Temel Tanımlar

Sosyal bilimler çerçevesinde yapılan araştırma ve eğitim proje çalışmalarında yöntem tanımlaması öncelikle sistem, süreç, ekonomi, sorun, model ve plan kavramlarının analitik ve sentetik olarak tanımlanmasını gerektirir (Reichenbach, 2000; Yıldırım, 1987, 1991). Sorun, model ve yöntem geliştirme çalışmaları sırasında analitik bir sezgi, benzetim çağrışımı, analiz ve sentez, tüm-dengelim ve tümevarım yöntemlerinin sürekli ve bütünlüklü kullanımı önemli görülmektedir (Akarsu, 1998; Hançerlioğlu, 1991; Türk Dil Kurumu, 1988).

Süreç: Sistemlerin ve varlıkların belirli bir zaman ve mekân içinde belirli amaçları ve işlevleri gerçekleştirmek için oluşturdukları etkinliklerin, durumların ve gelişmelerin sürekli bütünlüğüdür.

Bilgi: Varlıklar; sistemler ve süreçlere dair bilme ilişkilerini gösteren, analiz ve senteze dayalı akıl yürütmelerin, model ve yöntem kurgularının temel ve basit öğeleridir, kavramlarıdır (Hartmann, 1946). Bilgi, genel olarak tanımlayıcı ya da tavrı gösterici bir özellik taşır. Bilgiyi; ortaya çıkış biçimi, işlevi ve sonucu ile ele almak temel ve önemlidir. Bilim ise belirli olgulara, süreçlere ilişkin gözleme, deneme, ölçme, hesaplama ve hipotez ileri sürme; bu temelde ispatlama yolu ile kesin ya da kesinliği çok yüksek bilgi üretme ve geliştirme aracı olan bilgiler sistemidir. Deney temelli bilgilerin doğru, işlevsel ve sistematik bütünlüğüdür.

Doğru: Bir olaya ilişkin büyüklüğün ya da bilginin belirli koşullarda ve süreçlerde yapılan çok sayıda deneme ve ölçüm sonucunda ortaya çıkan ortalama değeridir. Bu çerçevede doğru, bir söylemin ya da fiilin kabul edilen ve kanıtlanan bilgilere ve yasalara uygunluğu olarak da tanımlanır.

Hata: Bir sürece ilişkin herhangi bir özel tanımın, deneme veya ölçüm büyüklüğünün beklenen ortalama değerinden sapması, sapma miktarıdır.

Kavram: Kavram bir nesnenin, sistemin ya da sürecin ortak özellikleri ve işlevleri ile tanımlanmasına aracılık eden gerekli deterministik, analitik ve sentetik ifadeler bütünlüğüdür. Kavramın bir sorunu çözme yolunda ortaya koyduğu somut analitik ve sentetik kısıt ve amaç ifadeleri bütünlüğüne ise model denir.

Mantık: Nesnel süreçlerin duyular tarafından algılanarak zihin tarafından işlenmesi sırasında, akılcı temelde gerçekleştirilen gerçekçi ileri akıl yürütmelerinin toplamıdır. Başka bir tanım ile düşünce ve yöneme dair akıl yürütmelerin bütünlüğüdür. Realizme dayalı rasyonalizm ve idealizm temelindeki ileri akıl yürütme ilke ve yöntemlerinin toplamıdır. Akıl yürütmeler ve düşünce bilimidir (Akarsu, 1998; Dranaz, 1972; Hegel, 2004; Yıldırım, 1987, 1991). Analiz ve sentez; tümdengelim ve tümevarım akıl yürütmeleri sistemidir. Genel mantık içindeki akıl yürütme yöntemleri evrenseldir. Genel mantık altında her sürecin kendine özgü bir bilim, felsefe, sanat ya da ahlak üreten mantık alanı vardır (Yıldırım, 1991).

Teori: İlkeler, yasalar ve bilimsel bulgular doğrultusunda olguların ve olayların gelişim ilişkilerini geçmişten bu güne tanımlayan; deterministik tümevarım ve tümdengelim akıl yürütmeleri ile açıklanması gereken hipotezler bütünlüğüdür. Teori, geniş bir mekân ve zaman dilimi için hipotezin ve kavramın daha kapsamlı biçimidir. Teori, deneysel ve analitik olarak doğruluğu, yanlışlığı hemen gösterilemeyecek derecede kapsamlı kavramlar bütünlüğüdür.

Hukuk: Toplumsal yaşamın yöresel, ulusal ve evrensel koşullar dikkate alınıp, bilim ve felsefeden faydalanılarak ahlak, akıl ve vicdan temelinde ortaya konan değer ve ilkeler toplamıdır. Bu yönde hukuk yöresel, ulusal ve evrensel nesnelliğe dayanarak özel olaylar için yaptırımlar ve cezalar oluşturan ilkeler sistemidir. Bir sistem ve bilim olarak hukuk; genel hukuk, kamu hukuku, ceza hukuku, özel hukuk ve medeni hukuk biçimlerinde alt dalları ile incelenir. Hukuk, bireylerin ve toplumun ahlaki değerleri, bilinci, vicdanı, öznellikleri ve özgür iradeleri çerçevesinde biçimlenir (Güriz, 2007, s. 13–20; Hançerlioğlu, 1991; Türk Dil Kurumu, 1988).

Sanat: Olguları ve süreçleri gerçekliğe uygun biçimde basitleştirerek taklit eden, belirli ölçüde hoş avunmayı da hedeflediği kabul edilen ahenkli, güzel ve etkileyici duygular ve düşünceler yaratma etkinlikleri biçiminde tanımlanır (Dranaz, 1972; Hançerlioğlu, 1991). Sanat; toplumun doğruluk, güzellik, özgürlük ve özgünlük değerleri doğrultusunda gerçekleştirilir. Sanat, gizemli olgu ve süreçleri güzellik, duygululuk ve coşkululuk temelinde açıklamayı amaç edinebilir.

Dil: İnsanların duyularını ve düşüncelerini bildirmek için kelimeler, cümleler, sesli ve yazılı işaretler ile yaptıkları iletişim ve anlaşma aracıdır (Hançerlioğlu, 1999). Dil nesnelere, olgular ve süreçlerden doğan algıların ve düşüncelerin ifade aracıdır. Diller, toplumsal yaşamda halk tarafından kullanılan doğal diller ile belirli bilim ve sanat alanları içinde kullanılan yapay bilim ve felsefe dilleri biçiminde gelişir, ele alınır. Diller süreçlere, gerçekliklere ve amaçlara dayalı oldukları, özgün düşünce ve üretim etkinlikleri üretebildikleri ölçülerde gelişirler. İletişim işlevleri toplumları geliştirebilir (Yıldırım, 1991).

Bilinç: Bir bireyin, zihnin iç ve dış bilme uzayında bilgi, istek, amaç, yöntem ve inancının oluşum nedenlerini ve biçimlerini açık biçimde ortaya koyması ve doğrulaması ile gerçekleşen bilişim olayıdır. Bilinçlenme ile bilinç gelişir. Yine bilinç ötesine ilişkin bilinçaltı ya da bilinç dışı kavramları geliştirilir (Hançerlioğlu, 1991; Jung, 1982). Bilinçaltı ya da bilinç dışı süreçlerinin bilgiye, bilince ya da bilim ötesi sanılara bağlı şartlanmışlıkların, sevinçlerin, dürtülerin ve korkuların birey ve grup içgüdülerinin, sığınma ve güvenlik gereksinimlerinin, var olma ve ait olma, kendini gerçekleştirme duygularının karışımı biçiminde olduğu ileri sürülür (Jung, 1982; Pars ve ark., 1960). Bunun yanında bilinç olgusunu ve psikolojisini genişliğine ve derinliğine belirleme ve geliştirme çalışmaları ile bilinçlenme gerçekleşir.

Bilim Ötesi: Bilim tanımı çerçevesinde bilim ötesi; bulgu, nesne ve süreçler ötesi duygu ve düşüncelerdir. Bilim ötesine metafizik de denir. Bilim ötesinin teoloji, idealist düşünce, bilimsel bulgu ötesi düşünce biçimlerinde çeşitleri vardır. Bilimsel bulgu ötesi ise, ispatlama yolu ile elde edilmiş bulguların ve bunlara bağlı süreçlerin dışında belirsizlik ihtiva eden, hayal, sanı ya da varsayıma dayalı amaç, sorun, model, akıl yürütme ve yorum türü düşünsel açıklamalar kümesi biçiminde tanımlanır. Bilim ötesi, son bulguların ilerisinde bilim ve felsefe akıl yürütmeleri, iddialar olarak da ele alınır (Dranaz, 1972; Yıldırım, 1987, 1991).

İnanç: İnanç, bir kimse veya şeyin doğruluğunu, büyüklüğünü ve gücünü tam bir duygu ve düşünce ile benimseme, o kimse veya şeye gönülden bağlanmadır. Başka bir bakışla bir Tanrı'ya, dine veya düşünceye inanma, iman etme olarak tanımlanır. İnanç; bilinç, bilinçaltı ve bilim ötesi ile bağlantılıdır. Bu tanımdan inancın, deneysel olarak ispatlanabilir bilimsel bilgiler ötesinde varsayımlar, sanılar, şartlanmışlıklar, bilinçaltılar, öngörüler toplamından oluştuğu görülür.

Bilinçlenme: Bilinç, bilinçaltı ve bilinç ötesi süreçlerini; yani bilince dayalı olarak bilinenleri anlamlandırma ve bilinmeyenleri deterministik, analitik ve sentetik akıl yürütmeler ile belirleme çalışmalarınıdır.

Araştırma: Olgu ve süreçleri gözlemleyerek bilgi üretme ve bilimsel yasayı bulma etkinlikleri toplamıdır. Fizik ve metafizik alanlarını netleştirme etkinliğidir. Araştırma çalışmaları temel, teorik, uygulamalı ve teknik bilgiler geliştirme doğrultularında sürdürülür.

Hukuk ile Ahlak İlişkisi

Sosyal süreçlerde hukuk ile ahlak olgu ve kavramlarının kimi zaman ortak, kimi zaman ise farklı olmakla beraber, birbirlerini tümleyen özelliklerinin bulunduğu belirtilmektedir (Güriz, 2007, s. 13–20; Hançerlioğlu, 1991; Türk Dil Kurumu, 1988). Hukuk ile ahlak olgu ve kavramları; hukuk ve ahlak bilimleri, felsefeleri ve teorileri doğrultularında belirgin özellikleri ve ilişkileri ile ortaya konarak netleştirilebilir. Hukuk ile ahlak olgu ve kavramları; toplumların kültürleri, bilinçleri ve sosyal vicdanlarında aynı temelden normatif olarak biçimlenirler (Güriz, 2007, s. 13–20; Mumcu, 1980, s. 3–19). Bu olgu ve kavramların önem ve öncelikleri toplumların değerlerine, bilinçleri ve sosyal vicdanlarına dayalı olarak hukuk ve ahlak bilimleri, felsefeleri ve teorileri tarafından deterministik, analitik, sentetik ve pragmatik olarak somutlaştırılırlar. Bunlardan yararlanılarak ideal amaçlar belirlenmeye çalışılır.

Hukuk ve ahlak olgu ve kavramları arasında beliren farklılıklar ise şu şekilde ortaya konur (Güriz, 2007, s. 13–20): Hukuk, hukuki ve karşı fiilleri net biçimde belirleyerek genel kamu adına devlet ile özdeşleşen bir otorite ortaya koyar.

Bu otorite tarafından nesnel ceza uygulanmaları açık biçimde belirginleştirilir. Bağımsız mahkemeler, yasalara ve kamu vicdanına başvurarak hukuka dayalı kararlar alır ve bunların uygulamalarını sağlar.

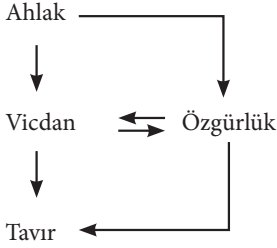
Buna karşın ahlak olgusu, hukuk cezası gerektiren fiiller dışında, toplum vicdanında doğru sayılan ortalama ve ideal ahlak değerlerini ve fiilleri belirler. Ahlak; toplum vicdanında doğru sayılmayan, diğer bir ifade ile ahlak değerleri ve ilkelerine uyulmaması hâlinde toplumun ortalaması ve vicdanı tarafından kusurlu görülen fiiller olarak ayırt edilir. Bireylerin ahlaklı tutum ve davranışları, bireysel bilinç ve özgür vicdanları doğrultusunda hareket etmeleri ve ahlak değerleri ve ilkelerine bağlı olarak davranmaları sonucunda ortaya çıkar. Kusurlu ve aykırı görülen fiilleri işleyenler, toplumun ortalaması ve vicdanı tarafından ayırt edilir, dışlanarak bir kenara itilirler (Güriz, 2007, s. 13–20). Ahlak bilimi ve teorisi, ahlak değer ve ilkelerini deterministik, analitik ve sentetik olarak araştırmaya önem ve öncelik verir.

Hukukun ve ahlakın; kararların ve tutumların özgür akıl ile vicdani değerlendirilmeler sonucunda belirlemesi gerekir. Özgürlük ve vicdan kavramları şöyle açıklanabilir:

Özgürlük

Özgürlük, bireylerin ve toplumun kendilerini daha ileri noktalara götüren tutum, davranış ve planları tercih etmesi ve uygulaması düşüncesi ve yaşayış biçimidir. Bireyler ve toplumlar, özgür seçimlere ve davranışlara, iç ve dış etkilere dair analiz ve sentez akıl yürütmeleri sonucunda yaptıkları tercihlerle yaklaşılabirler.

Özgürlük, keyfi serbestlik ve başına buyrukluğa değil, bireysel uygun değerlendirilmeler ve sosyal tercihler ile karar verme ve yaşama biçimidir. Özgürlük veya özgür bir tavır, Şekil 1’de görüldüğü gibi, deterministik ve analitik değerlendirmelere, vicdana ve bilince dayanır (Dranaz, 1972, s. 122–127; Güriz, 2007).

Şekil 1: Ahlak, vicdan, özgürlük ve tavır ilişkisi.

Bu bağlamda bireyin çevresinden, sosyal değerlerden ve vicdandan kopuk şekilde kayıtsızlık, başına buyruklu ve keyfilik ölçüsünde bir tercihi özgürlük sayılmayabilmektedir. Keyfilik, kayıtsızlık, başına buyruklu ve dayatmacı önel tutumlar, özgürlük dışı ve aşırı bireysel tutumlardır. Dolayısı ile özgürlük; bilinçli, planlı ve nesnel koşullara uyabilen, sabırlı ve sistematik çabalar ile elde edilebilecek bir düzey ve tutum olarak görülür (Dranaz, 1972, s. 122–127). Sabırlı davranış ise, istemimizin ve bilincimizin dışında gelişen süreçlerin ve olguların doğal koşul ve hızlarına uygun düşünme ve hareket etme özelliğidir. Dolayısıyla özgürlük ve özgür tavır için bilimsel öğrenimin, nesnel düşüncenin ve sabrın gerekli olduğu görülür.

Vicdan

Bireyin ve toplumun vicdanı belirli etkiler, düşünceler ve tercihler doğrultusunda, Şekil 1'de görüldüğü biçimde, özgür bilinç içinde kendi kendisini üst bir analiz ve sentez ile değerlendirerek belirginleştirdiği yapıcı, dengeli ve ahenkli duygu ve düşünceler toplamıdır (Dranaz, 1972, s. 122–127; Güriz, 2007). Vicdan, törel bilinç olarak da ele alınır (Akarsu, 1998, s. 178, 193). Vicdan, başka bir tanım ile bireyin, toplumun ya da kendisinin davranışlarını değerlendirerek, yargılayarak beliren, ahlak ve iyilik için özgüven ve huzur ya da ahlak kuralları dışına çıkıldığında zaman pişmanlık ve ceza duyguları, düşünceleri ve yargılarıdır.

Vicdan, ahlak değerleri ile önel isteklerin deterministik, analitik ve sentetik, özgürce üretilen düşünceler sonucunda yapılan değerlendirmeler temelinde ortaya çıkar. Dolayısıyla bireylerin vicdan içinde özgürce düşünüp hareket etmeleri için kendilerini özgün düşünme, bilinç, vicdan, sabır doğrultularında geliştirip derinleştirmeleri gerekir.

Bilim, Hukuk ve Ahlak Bilimi

Bilim, belirtildiği biçimde, belirli özel alanlara ve süreçlere ilişkin gözlem, ölçüm ve hesaplama ile hipotezler ileri sürme, ispatlama yolu ile kesin bilgi üretme yöntemidir. Bilgilerin doğru ve işlevsel yeni bilgiler üreten sistematik bütünlüğüdür. Bilim, nesnellik ve genellik içinde özel ve tikel bir olayın analizine, ölçümler ve deneyler ile tanımlanmasına odaklıdır. Bir diğer deyişle bilim, bulguların ötesindeki boşlukları, gereksinimleri sorunları, varsayımları, yöntemleri ve bilgileri gözlem, deney ve ölçüm ile belirginleştirmeye, geliştirmeye çalışan sistemdir; geçmişte olanları, genel özellikleri ile tanımlar (Demir, 2012; Reichenbach, 2000; Türkay, 1983; Türkdoğan, 1995; Yıldırım, 1991). Bilim, farklı bir ifade ile özel, belirli ve tanımlı parçaların tabii tutulduğu yöntem ve deneylerin, sonuçları ile temel bilgilerin bir araya getirildiği toplamıdır. Deney, deneme ile sonuç çıkarma, analiz temellidir (Kuryel, 2003, s. 246–249; Reichenbach, 2000; Türkay, 1983; Türkdoğan, 1995; Yıldırım, 1991).

Deney ve gözlem temelli bilimler, özel ilgi ve çalışma alanları ve amaçlarına göre, aşağıdaki biçimde şöyle sınıflandırılabilir (Özlem, 1999; Yıldırım, 1987, 1991):

- Temel bilimler,
- Fen bilimleri,
- Uygulamalı bilimler,
- Sosyal bilimler,
- Sosyoloji,
- Psikoloji, sosyal psikoloji,
- Ekonomi bilimi,
- Hukuk bilimi,
- Eğitim bilimleri,
- Yönetim bilimi,
- Siyaset bilimi,
- Ahlak bilimi.

Temel bilimler, fen bilimleri, sosyal bilimler ve uygulamalı bilimler belirli varlıkları, süreçleri ve olguları tanımlamaya odaklıdır; genel amaçlara, teorilere ve yöntemlere dayanırlar. Bu yönde hukuk ve ahlak bilimi, bilimin, fizyolojinin, sosyal bilimlerin, sosyolojinin, ekonominin ve psikolojinin bulgularına dayanır. Hukuk ve ahlak bilimleri, yarar-zarar, iyi-kötü gibi sorunları inceleyen, törelere dayanan, davranışların amaçlarını inceleyerek bir davranış kuralları geliştirmeye çalışan, bu konudaki sorunlara çözümler bularak uygulamayı ve geliştirmeyi amaçlayan sosyal bilimler olarak ele alınır (Akarsu, 1998; Güriz, 2007; Hançerlioğlu, 1991; Türk Dil Kurumu, 1988). Bu yanı ile hukuk ve ahlak bilimi normatif bir bilimdir (Mumcu, 1980, s. 3–20). Hukuk ve ahlak bilimine dair yöntemlerinin geliştirilmesi için aşağıda sıralanan aşamaların izlenmesi gerektiği görülür:

- Olguları, süreçleri gözlem, ölçüm ve deney yolu ile belirleme,
- Olguları ve süreçleri tanımlama,
- Genelleme yapma, hipotez geliştirme,
- Doğrulama yöntemlerini belirleme,
- Hipotezleri deney, gözlem ve ölçme ile doğrulama,
- Bulguların doğruluğunu denetleme ve test etme,
- Doğrulan bilginin uygulama koşullarını belirleme.

Bu çalışma aşamaları ile değişen olgulara ve süreçlere ilişkin hukuk ve ahlak değerleri ve modellerinin, temel ilke ve yöntemlerin elde edilmesi amaçlanır.

Felsefe, Hukuk ve Ahlak Felsefesi

Felsefe, olguları ve süreçleri bilimlerin sunduğu temelde yapıcı ve geliştirici olarak inceleme değerlendirme ve sentezleme etkinliklerinin toplamıdır. Felsefe, gözlem ve deney bulgularının ötesinde nesnel olguları ve metafizik sorunları, özgür akıl yürütmeleri ile somutlaştırma ve genelleştirerek tanımlamayı amaç-

lar (Demir, 2012; Dranaz, 1972; Sönmez, 2005; Tuğcu, 2003; Yıldırım, 1991). Felsefenin araştırma yöntemi genel ve nesnel bulgular temelli ve akılsaldır. Dolayısı ile felsefe; varlık, olay, bilgi, metafizik, ahlak, sanat, yaşam, ilerleme ve gelişme süreçleri gibi hayatın içindeki soyut ve somut her alanı kendine temel çalışma alanı olarak seçer. Bilimsel felsefe, fizik ve metafizik içindeki süreçleri deney ve gözlem bulgularına dayalı olarak analiz, sentez ve benzetim gibi akıl yürütme yollarına başvurarak tanımlamayı amaçlar (Descartes, 1989; Hançerlioğlu, 1991; Hartmann, 1946; Russell, 1972; Tuğcu, 2003). Genel bir bakışla felsefenin genel yöntem ve çerçeveleri ele aldığı görülür.

Bilim felsefesi ise, bilimin incelediği olguların ve süreçlerin, zaman ve mekân içinde değişme hâllerinin gözlemlenmesi ile ortaya çıkan sonuçları genellemeyi amaçlar. Bu çerçevede tümevarım, tümdengelim, sezgi, çağrışım ve benzetim gibi akıl yürütmeleri üzerine temellenmiştir. Bilim, bilim felsefesi ile birlikte çalışır; birlikte daha işlevsel, yaratıcı ve etkin olur. Bilim, bilim felsefesi ile çalıştığında ise gelecekte olacakların, bilimin biçim ve yönünü aydınlatır. Pragmatik yönü ile ilerleme düşüncesi ve tekniklerine katkıda bulunurlar. Bu bağlamda hukuk ve ahlak felsefeleri, öncelikle tümdengelim ve tümevarım, analiz ve sentez, sezinleme akıl yürütmelelerini kullanır ve bunlar aracılığı ile olgu ve süreçleri doğrulamaya ve tanımlamaya çalışır. Hukuk ve ahlak felsefeleri bu yöntemsel araçlar ile yarar-zarar, iyi-kötü gibi sorunları inceler; hukuk ve ahlak bilimleri bulgularına, felsefe bulgularına, örf ve törelere dayanır. Davranışların amaçlarını, bireysel ve toplumsal sonuçlarını, sonuçlarını inceleyerek genel karar ve davranış kuralları geliştirmeye çalışır ve bu söz konusu genel ve tartışmaya açık genel çözümler bularak uygulamayı geliştirmeyi amaçlar (Akarsu, 1998, s. 74, 95; Güriz, 2007; Hançerlioğlu, 1991).

Ahlak Bilimi ve Felsefesinin İzlediği Yöntem

Ahlak bilimi ve felsefesi, bir toplumdaki örf, töre ve âdetlerin yalın olarak incelenmesinden öte; bu örf ve âdetlerin teorik temellerini, oluşum biçimlerini, ideal ve yetkin kurallarını arayan temel ve uygulamalı alanlardır. Deterministik, analitik ve sentetik yöntemleri kullanırlar. Ahlak felsefesi ve biliminin amacı, insanların toplum içinde ne tarzda yaşamaları gerektiği konusunda düşün-

celer önermektir. Bu yönde ahlak felsefesi, teorisi ve bilimi aşağıdaki konular ve sorunlar üzerine odaklanır:

- İdeal, genel kavramlar sistemi kurmak,
- Kurallar ile ahlaki değerler öğütlemek,
- Bütün kuralları deterministik ve analitik ilişkileriyle araştırmak,
- Ortaya koyduğu değerleri evrenselleştirmek.

Ahlak felsefesi ve bilimi, ahlak değerlerini araştıran bilim olarak, değişen koşullarda yansız düşünme ve amaca uygun, yapıcı davranma ilke ve yöntemlerini araştırır. Bu hedef doğrultusunda ahlak felsefesi ve biliminin, sentetik bir yöntem izlemesi gerektiği anlaşılır. Ahlak felsefesi ve bilimi aynı zamanda psikoloji, sosyoloji, ekonomik, işletme ve yönetim bilimlerinin ilke ve yöntemlerinden yararlanır, anılan ahlak biliminin konu ve sorunlarına yönelir. Ahlak felsefesi ve bilimi, benimsenen ilkeler ve amaçlar doğrultusunda külfetlerin ve nimetlerin dengeli paylaşımını ana çalışma konusu edinir, bu sebeple de belirli ölçüde öznel çalışmak durumundadır. Bir ahlak değerinin bilimsel olabilmesi için, gerçekliliğin ve gerekliliğinin kanıtlanabilir olması lazımdır; bu çerçevede temel bilgiler ve kurallar ile çelişmemesi, bir süreklilik ve bütünlük sağlaması, açık-seçik ve nedenleri ile yapıcı bir sonucunun doğması lazımdır.

Bu belirlemelere göre ahlak felsefesi ve bilimi, bireylerin ve toplumların kendi kendilerini yönetimi noktasında temel işlevi görür; bu yolda bilimsel uygulamalara ve ilkelere katkıda bulunur. Ahlak bilimi etkenleri ve sonuçları niteliksel olarak araştırır ve gözlemler. Bu çerçevede ahlak bilimi ve felsefesi şu çalışma aşamalarını kapsar:

- Olayların değişim koşullarını ve trendlerini belirleme ve öngörme,
- Tanımlamaların ve öngörülerin gerektirdiği ilke, yaptırım ve önlemleri özgün, isabetli olarak öngörme ve belirleme,
- İlkeleri, yaptırımları ve önlemleri zamanında ve özgün biçimde, hayata geçirme.

Ahlak bilimi, bu ilke ve aşamalar ile değişen iş, aile ve sosyoekonomik süreçleri ve kültür ortamlarını inceler; kamu vicdanına bağlı olarak toplumu geliştirecek ahlak değerleri sistemini önermeye, geliştirmeye odaklıdır. Diğer bilimler gibi ahlak bilimi de, temel ahlak bilimi ve uygulamalı ahlak bilimi olmak üzere iki başlık altında ele alınıp etkinleştirilebilir.

Temel ahlak biliminin, yukarıda değinilen yöntemler ve bulguları çerçevesinde, nesnellik ve evrensellik ilkelerini sağlaması beklenir. Temel ahlak bilimi, belirli bir ortama ilişkin uygulamalı ahlak bilimi ilkelerini, toplumsal tercihler yönünde uygun analitik kombinezonlar ile belirlemeye çalışır. Uygulamalı ahlak felsefesi ve bilimi ise, evrensellik ilkesi doğrultusunda fakat yer ve zamana bağlı farklılaşmaları dikkate alarak bireylerin, grupların ve toplumların sorunlarını ele alan bir bilim dalıdır. Bu bilim dalı, bireylerin ve toplumların kültür ve ahlak değerlerine uygun öznel yöntem, buyruk ve kurallar geliştirir.

Uygulamalı ahlak felsefesi ve biliminin, ayrıca toplumların belirli özel süreçleri içinde iş ve meslek ahlakı, ticaret ahlakı, siyasi ahlak, basın-yayın ahlakı, evlilik ahlakı, aile ahlakı, çevre ahlakı, bilim ahlakı, inanç ahlakı, milli ahlak, bireysel ahlak, kurum ahlakı gibi farklı alanları kapsayan gereklilikleri, değerleri ve yöntemleri geliştirmesi gerektiği beklenir.

Çözümlemeler ve Bulgular

Ahlak kavramı; temel ve teorik bilgi, sosyal algı, bilinçlenme ve vicdan, gereklilik, çelişmezlik, tutarlılık, süreklilik, özgürlük, verimlilik, birliktelik, bütünlük ve açıklık kavramaları ile temel hukuk kavramının içselleştirilmesi çerçevesinde ele alınır. Olgulara ve süreçlere dair ahlak ve hukuk teorilerinin oluşturulması, nesnel ve öznel koşullar, amaçlar, yöntemler, paradigmlar, çözümler, bireysel ve sosyal psikolojiler, inançlar ve vicdanlar gibi farklı faktörlere bağlıdır. Ahlak ve hukuk teorilerinin fiillere bakış açılarında ve ortaya koydukları yaptırımlarında ortak, farklı ve birbirlerini bütünlükten özelliği bulunmaktadır (Güriz, 2007, s. 13–20). Süreçlerde uzun vadeli sosyal yararlar ve değerler üretme amaçlanır. Ahlakın, ahlak bilimi ve felsefesinin “teori ve pratik birlikteliği” dikkate alınıp temel bilgi felsefesinden yararlanılarak; ampi-

rik, pragmatik, rasyonel ve ideal uzamlar ile deterministik, analitik ve sentetik ahlak felsefesi uzamları, yaşamsallıkları ve öncelikleri temelinde ele alınması temeldir. Ahlakın, ahlaka dair tutumun temel ve teorik bakış açılarını, bireylerin ve toplumların inanç ve amaçları, olgu ve süreçlerden elde edilen bilgiler ve teori ve bilgiler arasında genel bir düşünce ve yöntem bütünlüğü ve tutarlılığı kurması gerektiği görülür. Bütün veçheleri ile ahlakın aşağıdaki alanların bilgi temellerine dayandığı belirginlik kazanır:

- Biyoloji,
- Fizyoloji, fizik,
- Psikoloji,
- Sosyoloji; hukuk ve ahlak sosyolojisi,
- Aile ve üretim sosyolojisi,
- Din ve mezhep,
- Kültür ve ahlak değerleri,
- Aile ve üretim değerleri,
- Sosyal psikoloji,
- İnanç ve vicdan.

Ahlakın teorik ve pratik birlikteliği ile ahlaka dair etkin bir sistematığın inşa edilmesi, içselleştirme ve sosyal bilinçlenme süreçlerinin ilk aşamalarını oluşturur.

Diğer yandan yasalara ve kurumsal disiplin yönetmeliklerine karşı fiillerin suç sayıldığı ve cezai yaptırımlar gerektirdiği bilinir. Ahlak değerleri ve ilkeleri konusunu ele alırken, ceza gerektiren fiiller ile ceza gerektirmese de uyulmaması hâlinde toplumun ortalaması ve vicdanı tarafından kusurlu görülen, dışlanan ve bir kenara itilen fiilleri ayırt etmek ayrıca önemlidir. Ahlak/etik teorisi, değerler ve ilkeler konusunu sosyal süreçler, sosyal değerler ve sosyal psikoloji determinizmi içinde temelde analitik ve sentetik düşünmek ve açıklamak gerektiği görülür.

Ahlak için Çıkarımlar ve Öncelikler

Ahlak değerleri, toplumsal yaşamın uzun dönemli kararlı, tutarlı ve güvenilir ortalama normlarıdır. Ahlak değerleri ve ilkelerinin, toplumsal güdülerin, gereksinimlerin, bağların ve ideallerin doğal sonuçları olarak toplumsal verimliliğin, gelişmenin ve ekonomik büyümenin temellerini ve sınırlarını oluşturdukları açıktır. Bu değerler ve ilkelerin, toplumsal süreçler içinde ahlak felsefesi ve bilimi yanında bilim ve iş ahlakının ilke ve yöntemleri ile de geliştirilebilecekleri görülür. Kendisine ve çevresine güvenen, gelecekte kararlı ilişkiler geliştiren bireylerin etkinliğini ve uyumluluğunu geliştirmeye çalışır. Aynı zamanda bu değerler ve ilkelerin eğitim, araştırma geliştirme ve uygulama çalışmalarının verimliliklerini ve katma değerlerini de artırdıkları görülmektedir. Bu saptama ve varsayımlar, eğitim ve öğretim ile basın-yayın kurumlarının bilimsel ahlak değerlerinin iş süreçlerine dair gözlem ve deneyimleri dikkate alacak şekilde araştırılmalarını ve geliştirilmelerini gerekli kılmaktadır.

Değişen süreçlerde, süreçler ile teorik ve pratik bilgiler bütünlüğü içinde ahlak değerleri ve ilkelerinin, pozitif veriler ile sürekli değerlendirilmeleri gerekmektedir. Ahlak modelini oluşturacak yeni ahlak değerlerinin, yaşama ilişkin riskler ve olanaklar ile bunların yarattığı kaygılar, görev ve sorumluluk duyguları ve düşünceleri temelinde oluşturulmalıdır. Ayrıca yaşayan mevcut ahlak değerleri ile ahlak biliminin ortaya koyduğu ilkeler ve yöntemler de dikkate alınmalıdır. Değişen belirli koşullar içinde ahlak değerlerinin belirli ahlak modeli içinde aşağıda adımlar hâlinde verilen yaklaşımlar ile geliştirilmeye çalışıldığı görülür:

- Yaşayan ahlak değerleri,
- Bilim ahlakı,
- Düşünme ve araştırma ahlakı,
- Ahlak bilimi, ahlak felsefesi ve teorisi; ahlak modeli.

Ahlak değerleri ve ahlak modellerinin, temel düşünce akımlarına, inançlara, etkinliklere, iş kolları süreçlerine ve tekniklerine dair koşul ve süreçlerde gerçekleşen değişimlerine uygun olarak yapıcı bir biçimde geliştirilmeleri gerekir. Ahlakın açıklığı ve kesinliği, bilimin açıklığı ve sosyal gerekliliği ile

belirir (Dranaz, 1972; Reichenbach, 2000, s. 52–58; Yıldırım, 1991). Türkiye Cumhuriyeti'nin pozitif, rasyonel, sosyal ve ulusal ahlak değerlerinin geliştirilmesi ve yaygınlaştırılmaları için bu ilişkilerin dikkate alınması gerekir.

Bilim ve Düşünme Ahlakı

Bilim ahlakı bireylerin ve toplumların değişen koşullar içinde, bilmenin, anlamının, araştırma ve çözümlenme sonuçlarının gerektirdiği şekilde kendilerine ve çevrelerine yönelik yapıcı ve yaratıcı kararları, yaptırımları ve kazançları, riskleri nesnel biçimde anlama çabaları olarak tanımlanabilir. Bireylerin ve toplumların bilim ve düşünme ahlakının bir gereği de yürürlükte olan yasalara, ilkelere ve bilgilere uygun biçimlerde duygularını, düşüncelerini, isteklerini ve tutumlarını düzenlemeleridir. Ahlak modelleri ve davranış biçimlerinin uzun vadede yasaların, ilkelerin ve bilgilerin amacına ve işlevine uygun biçimde yansız ve yapıcı olarak bilim ve düşünme ahlakı içinde geliştirmeleri beklenir. Bireylerin ve toplumların; kendi ilkeleri ve istekleri ile dış dünyanın beklentileri arasında makul çözümler geliştirmeleri; bu çözümleri yapıcı bir şekilde algılayıp sosyal hayata uygun dengeler içinde geçirmeleri temeldir. Yine bilim ve düşünme ahlakı gelişiminde ana amaçlara ve işlevlere yönelik olarak uzun dönemli yapıcı-yönlendirici ve hoşgörülü çözümlenmeler ve duyarlılıkları önemlidir.

Sosyal hayatta meslek ve iş ahlakı ile beraber toplumların ahlak değerlerinin yükseltilmesinin, bilim ve düşünme ahlakının geliştirilmesine bağlı olduğu görülür. Bilim ve düşünme ahlakının gelişmesi ise, daha önce de belirtildiği şekilde, öncelikle fizik ve sosyal bilimlerin, fiziksel ve sosyal gerekliliklerin, kamu vicdanı ve değerlerinin, ahlak sorunlarının ve modellerinin nesnel, yansız bir biçimde işlevlerine uygun olarak kavranılmasına bağlıdır. Bu noktada bilime dair görev ve yükümlülüklerin iyi tanımlanması önemlidir. Bu belirleme ve düşüncelere göre bilim ve düşünme ahlakı için öncelikle bilgiler, yasalar ve ilkeler ile beraber olaylar ve koşulların nesnel, yansız ve yapıcı kavranılması gerekliliği ortaya çıkar. Bunun için ileri ve yapıcı bir yorum ile amaçlara, olaylara ve koşullara ilişkin bilimsel teorik bilgiler ile temel ilke ve yöntem bilgilerinin yeterince kavranılması gerekir.

Bilim ve düşünme ahlakının gelişmesi ahlak değerleri ile bilimsel ilke ve yöntemlerin uzun dönemli doğru kavranılmasına bağlı bulunduğuna göre; iş ahlakı, meslek ahlakı ve aile ahlakı için de ahlak değerleri ile bilimsel düşünme ilkelerinin ve yöntemlerinin yansız algılanıp uygulanmasının gerekli olduğu belirginlik kazanır. Bu yönde toplumdaki düşünce akımlarının ve mesleklerin, kendi özel koşullarına ve amaçlarına uygun ahlak biçimlerini genel ahlak modeli çerçevesinde geliştirmesinin gerekli ve mümkün olduğu ortaya çıkar.

İş ve Meslek Ahlakı

İş süreçlerindeki alt işlerin, işin tanımına, sözleşmesine, tekniğine, ortalama temayülüne ve bakım garantisi ile uyumlu yapılması, sürdürülmesi gerekir. Ayrıca iş süreçlerine ilişkin kuralların genel bir kurumsal iş ahlakı modelinin üzerine temellendiği görülür. Yine iş ahlakında temel ve genel düşünce akımlarını dikkate alma, özel ve kamu hukuku, iş ve medeni hukuk bağlamında düşünme ve karar verme, uyumlu tutarlı davranışlar sergileme özelliklerinin önemli olduğu görülür.

Buna göre iş ahlakı değerleri; değişen ürün modelleri, üretim teknikleri ve çalışma koşullarına bağlı olarak ivme, kuvvet, çarpma, kesme, çekme ve basınç etkisi ilişkileri, mal ve can güvenliği teknikleri ve gereklilikleri içerisinde uyumlu ve kararlı davranışlar göstermeyi gerektirir. Aynı yönde iş ahlakı model ya da iş süreçlerine ilişkin bilim ve düşünme ahlakı, genel amaçların çizdiği sınırlar içinde özel amaçlara ve etkinliklere bağlı olarak yeni ahlak biçimleri ve değerleri geliştiren bir yaklaşım olarak da tanımlanabilir. Bu yönde iş ve meslek ahlakı genel modeli/biçiminin aşağıda sıralanan işlemleri gerektirdiği ortaya çıkar:

- Olayları, ortamları, iş süreçlerini ana noktaları ile bilmek,
- Olaylara ve koşullara ilişkin önceki değer yarguları ile beraber bilimsel ilke ve yöntemleri bilmek,
- Olayların uzantılarına ilişkin riskleri, külfetleri bilmek,

- Olayların uzantılarına ilke ve amaçlara uygun, isabetli, dengeli, yapıcı ve yaratıcı çözümler, önlemler ve yaptırımlar öngörmek,
- Önlem ve yaptırımları yerinde, zamanında ve gerektiği oranda öngörüp uygulamak.

Aynı zamanda genel iş ahlak modeli, yukarıda belirtilen aşamada isabetlilik, özgünlük, tutarlılık, süreklilik, bütünlük, öğreticilik, nesnellik, gereklilik, açıklık, yapıcılık ilkelerine uyumu gerektirir. Bilim ve düşünme ahlakı değerlerine, iş güvenliği kurallarına uymayı şart koşar. Yani özel iş ve meslek ahlakı değerleri ve kuralları, genel ve ortalama etkinlikler ile genel ahlak modeli çerçevesinde alt iş özelinde belirlenebilir. Aynı yönde iş ve meslek ahlakı modeli ise aşağıda maddeler hâlinde verilen adımlar çerçevesinde oluşturulabilir:

- Ele alınan süreçlere ilişkin gerekli, yeterli, temel ve teorik bilgiler,
- Teorik bilgilerin ve ana amaçların gerektirdiği özgün yöntemler,
- Yaşayan ahlak değerleri sistemi içinde iş özelinde özgün çözümler,
- Kararlaştırılan özgün ahlak değerleri ile iş özelinde tutum ve davranış biçimleri.

Kısaca toplumdaki genel ahlak modeli ile sosyal hayatta beliren yeni düşünce akımlarının iş özelinde iş ahlak biçimlerini etkileyebilir. Aynı yönde, iş ahlakı değerleri ve modeli için koşullar, ilkeler ile istekler arasında makul ve dengeli düşünme ve davranışlar sergileme bütünlüğünü izlemenin ve yine hoşgörü ile yapıcı ve yaratıcı uyumun gerekli olduğu görülür.

İş ahlakı düşüncesi, diğer yandan, sosyal hayatta bireysel ve toplumsal, genel ve tikel durumları ve ilişkileri analiz eden sosyal psikolojiden yararlanılarak yaygınlaştırılabilir. Bu varsayım doğrultusunda meslek ve iş ahlakı için yukarıda belirtilen düşünme ahlakının gerekli olduğu görülür. Toplumsal yaşamda bireyler ve gruplar, sürdürdükleri işin ve etkinliklerin teknik, sağlık, ekonomik, hukuk, ticaret, özel fiziki ve sosyal çevre gerekliliklerine, değişen koşullar içinde ortaya çıkan önceliklere estetik ve esnek olarak uymaları gerekir. Ayrıca bireylerin ve toplumun yaptıkları işlerin ve öğrendikleri bilgilerin işlevine ve amacına uygun olarak düşünmeleri, bireysel ve sosyal bir davranış geliştirmeleri de gereklidir.

Sonuç

Ahlak; bilgi ve aklın, felsefe ve bilimin gerekliliği, teori ve pratik birlikteliği, tutarlılığı ve etkinliği içinde ortaya çıkar. Ahlakın açıklığı ve kesinliği bilginin kesinliğine, sosyal ve öznel gerekliliğine bağlıdır. Bir olgu, tutum ve bilim dalı olarak ahlak, süreçlerde karşılaşılan sınırlar ve kültürel değerler, nesnel ve öznel etkenleri ile birlikte fiziksel, bireysel ve sosyal determinizm uzamlarında karşımıza çıkar.

Ahlak olgusu ve felsefesi, temel bilgi felsefesi ve bilginin ampirik, pragmatik, rasyonel, sosyal ve ideal uzamları içinde deterministik, analitik ve sentetik uzamlarının sosyal verimlilikleri içinde tanımlanmakta ve geliştirilmektedir. Ahlak teorileri, değerleri ve ilkeleri; nesnel ve öznel koşullara, gerekliliklere, bireysel ve sosyal psikolojilere, inançlara, vicdanlara, amaçlara, paradigmalara, yöntemlere ve uygulamalara bağlı olarak oluşturulmaktadır. Ahlak teorileri, değerleri ve ilkeleri, aynı zamanda sosyal güdü ve deterministik ilişkiler çerçevesinde hukuk olgusu, bilimi ve teorileri ile bütünlükler oluşturulmak suretiyle tanımlanmaktadır.

Dolayısı ile ahlak bilgisi ve tutumu önemli ölçüde doğru bilgiye, öznel gerekliliğine dayanmaktadır. Daha açık bir ifade ile süreçlerde ahlak olgusu ve tutumu, deterministik ve analitik bir yöntemden bağımsız olarak, nesnel sosyal güdü ve teorilerden kopuk şekilde salt öznel duyular ve inançlar temelinde biçimlendirildiği takdirde ahlakın, geleceği göremeyen, vizyonsuz bir yola sürüklenmesi kaçınılmaz olur. Yine ahlak olgusunun ve tutumunun şartlanmışlık temelinde, baskın korku ve inançlara dayalı olarak gelişmesi; önünü göremeyen, dogmatik, verimsiz ve uyumsuz tutumların ortaya çıkmasına yol açar. Buna karşın öznel ve sosyal duyulardan, inanç ve vicdanlardan kopuk olarak salt nesnel deterministik, analitik ve sentetik şekilde biçimlendirildiğinde ise kuru, katı, duygusuz ve verimsiz gelişimlere doğru kayar. Bu bağlamda ahlak biçiminin nesnel deterministik, analitik ve sentetik sosyal teoriler ile öznel ve sosyal duyular, duygular, vicdanlar ve inançlar arasında uyumlu, verimli, etkin ve dengeli çözümlenmelere bağlı geliştirilmelerinin önemli olduğu görülür. Aynı yönde, sosyal hayatın her özel iş veçhesinde dair bu ahlak teorisi ve pratiklerinin gerekli olduğu görülür.

Extended Abstract

Ethics, the Theory of Ethics, the Ethics of Science, and Work

Sadettin Özen^a

Abstract

Opinions of ethic facts and theories are basic concepts of logic depending on the consistency and continuous on the reality, process, feelings, and considerations. As such, the ethics of science and of philosophy are basic concepts and also social, general deterministic analytical methods for the advanced feasible processes, improvements, models and methods. This study aims to investigate the individual and social relations among logic, social science, philosophy, and philosophy for ethic facts and theories, their advanced developments. It is carried out the studies on the basic ethics research, conscience, freedom, philosophy of ethics and of science, , applied ethic, and development activities depending on changing basic concepts, techniques, and works. The common fields and relations are determined between the science of ethic and the philosophy of the science of ethics. Finally, it is determined with the scientific investigations depending on social perceptions and synthetic methods. Common considerations and their methods and applications in fields are discussed.

Keywords: Logic • Ethics • Philosophy • Ethics of science • Conscience • Freedom • Ethics of work

^a Prof. Sadettin Özen (PhD), Maltepe University, Faculty of Economics and Administrative Science, Department of International Trade and Logistics Management, Marmara Eğitim Köyü Maltepe İstanbul 34857 Turkey
Email: sadettinozen@maltepe.edu.tr

All societies try to improve their quality of life and level of civilization, commensurate with their values and assets, and do so in a motivated and conscious fashion. Societies and individuals, while holding consistent and confident attitudes toward certain goals, also try to make efficient use of the resources at their disposal to achieve these goals. In their attempt to improve quality of life, societies also face such problems as informal economy, smuggling, budget deficits, foreign trade deficits, and covert resistance and reactions. While addressing these issues, societies also try to provide their members with basic education and vocational training, on the one hand, and solve problems in ethics/moral education, on the other. Since solving any potential problems that may arise during the attempt to develop and disseminate moral values and behaviors during this entire process is a priority for many societies, decision makers allocate significant resources to doing so.

Morality is defined as the totality of the values and behavioral norms adopted by individuals in a society and with which they need to comply. The science of morality, on the other hand, is defined as the scientific discipline that identifies and examines individual and collective norms of behavior in a society in a given period (Hançerlioğlu, 1991; Türk Dil Kurumu, 1988). While trying to develop a code of behavior on the basis of a society's customs and core beliefs, the science of morality is a social science discipline that examines such questions as good versus bad, right versus wrong, personal and societal goals, and both individual and societal implications of behavior, on the one hand, and tries to find solutions to problems that might arise in this endeavor, on the other (Türk Dil Kurumu, 1988).

It is becoming increasingly important that issues of ethics and morality be considered within the framework of “the unity of the theoretical and practical aspects of knowledge and science, consistence between opinions and behaviors, and harmony and continuity between the theory and practice of ethics” (Dranaz, 1972, pp. 122–127; Güriz, 2007, pp. 13–20; Reichenbach, 2000, pp. 46–62; Yıldırım, 1987). Based on these considerations, this article aims to contribute to the definition and analysis of ethics, the science of morality, and the ethics of science, and their functions and relationship with laws. This study also aims to provide deterministic, analytic, and synthetic explanations of the

individual and social functions of ethics, the science of ethics, and the ethics of science and work, one the one hand, and to analyze issues of methods and efficiency, on the other.

Sources and Methods

Sources for ethics, moral philosophy, and the science of ethics are based on consistency and continuity between practices of and perspectives on customs, traditions, law, and science. There are close connections between a society's laws, culture, and levels of both analytic and synthetic knowledge/awareness, on the one hand, and practices, ethics/morality, art and levels of production in this society, on the other. Societies and individuals endeavor to maintain the integrity of their basic outlook, laws, morality, and conscience within the framework of these connections. In social life, institutions and shared moral values are seen as the most important means and ends to doing this (Bayet, 1982; Dranaz, 1972, pp. 122–127; Güriz, 2007, pp. 13–20; Reichenbach, 2000, pp. 4–62; Yildirim, 1987).

Moral values have been influenced, to varying extents, by such currents of thought as realism, empiricism, rationalism, pragmatism, and idealism. Moral values are also influenced by the physiological, sociological, economic, the psychological characteristics of societies, and their cultural and belief systems (Dranaz, 1972, pp. 122–127; Tuğcu, 2003). Moral values, in turn, influence not only how individuals and institutions within a society perceive of and seek solutions to problems, but also the processes involved solving perceived problems. Within this framework, the concept of ethics is used in many areas of daily life, including professional ethics, the ethics of work, business ethics, political ethics, media ethics, journalism ethics, the ethics of marriage, family ethics, environmental ethics, religious ethics, national ethics, individual ethics, social ethics, corporate ethics, sports ethics, the ethics of science, and academic ethics.

Morality

Morality refers to the consistency between behaviors, on the one hand, and thoughts, emotions, and conscience, on the other. The objective dimension of morality consists of customs and traditions whereas its subjective dimension consists of individual beliefs and emotions. An individual's subjective feelings and thoughts, shaped to some extent by external influences, are referred to as conscience (Dranaz, 1972, pp. 122–127; Yıldırım, 1987). Moral values are defined as the totality of social judgments, rules, and awareness that shape individual and group behavior by giving rise to feelings of guilt and shame when social norms are broken.

The objective dimension of morality consists of the customs, traditions, moral values, and judgments already prevalent in a society. These values exert pressure on both the social and individual conscience. Moral value judgments are objectively shaped over time via social experiences and scientific findings. New knowledge and requirements, social perceptions, the limits of consciousness and conscience, and responsibilities objectively give rise to the emergence of new moral values (Dranaz, 1972; Reichenbach, 2000, pp. 52–58).

Ethics is also defined as the totality of the attitudes and behaviors that make constant progress possible via consistency, efficiency, and productivity in the goals and behaviors of individuals and/or societies, or via the economic and balanced use of resources over the long term (Bayet, 1982; Dranaz, 1972, pp. 122–127; Türk Dil Kurumu, 1988). Another source defines ethics as the ability to think and act in a definite, consistent, decisive, efficient, and successful manner in the long term, in line with the goals of different currents of thought and under changing conditions (Hançerlioğlu, 1991).

Just as there are deterministic, synthetic, and analytic connections between feelings and beliefs, on the one hand, and moral and ethical values and behavior, on the other, so do such connections exist between theoretical, basic knowledge, and methods. According to Kant, morality means consciousness being oriented toward duties befitting conditions, which means to put feelings of duty and obligation into practice. In other words, it is the transformation of

theoretical reason into either practical reason or practice. Theoretical reason develops sciences, and as sciences develop, it also identifies principles of an ethics of duty. This is how ethics, based on free will and conscience, emerges. The Kantian theory of ethics is above individual feelings and subjective conscience; it is a general, rational and idealist theory of ethics based on free will (Dranaz, 1972, pp. 122–127; Reichenbach, 2000, pp. 52–58; Tuğcu, 2003).

The variety in the field of ethics is usually explained with reference to varying perceptions of facts and processes as well as the relationship between empirical science, philosophy, and beliefs (Dranaz, 1972, pp. 122–127; Güriz, 2007, pp. 13–20).

Basic Definitions

Providing analytic and synthetic definitions of the concepts of system, process, economy, problem, model, and plan is a prerequisite for describing the methods used in research and training projects in the social sciences (Reichenbach, 2000; Yıldırım, 1987, 1991). The consistent and integrated use of the methods of intuition, simulation, association, analysis and synthesis, deduction, and induction is important in studies on the development of models and methods (Akarsu, 1998; Hançerlioğlu, 1991; Türk Dil Kurumu, 1988).

Process: Process refers to the totality of the activities, developments, and situations created by systems and entities at a given time and place to achieve certain goals and perform certain functions.

Knowledge: Knowledge refers to the simple and basic concepts and elements used in models, methods, and both analytical and synthetic reasoning that describe cognitive relationships between entities, systems, and processes (Hartmann, 1946). Knowledge can be either descriptive or normative.

Truth: Truth refers to the average value of a quantity or knowledge of an event that is found after numerous trials and measurements under specific conditions and using specific processes. In this context, truth can be defined as the consistency of a discourse or action with accepted and proved knowledge and/or laws.

Error: Error refers to the deviation of a specific process definition, or a trial or measurement quantity, from the expected average value; the amount of this deviation.

Concept: Concept refers to the totality of all deterministic, analytic, and synthetic expressions that are required to define the common properties and functions of an object, system, or process. A specific collection of analytical and synthetic expressions that define limitations and purposes in the effort to solve a problem built using concepts is called a model.

Logic: Logic refers to the totality of realistic and advanced reasoning on a rational basis that takes place during the perception and processing of objective processes by the senses. In other words, it is the totality of reasoning on thoughts and methods. It is the totality of the principles and methods of advanced reasoning on the basis of realistic rationalism and idealism. It is the science of reasoning on thinking (Akarsu, 1998; Dranaz, 1972; Hegel, 2004; Yildirim, 1987, 1991). Analysis, synthesis, deduction, and induction are all systems of reasoning. In general logic, methods of reasoning are universal. Apart from general logic, there is also a specific logic unique to each branch of science, philosophy, art, and morality (Yildirim, 1991).

Theory: Justified by deterministic deductive and inductive reasoning, a theory refers to a collection of hypotheses that describe the connections between the unfolding of events and facts in light of principles, laws, and scientific findings. A theory is more comprehensive than a hypothesis or a concept in terms of time and space. A theory is a comprehensive collection of concepts that cannot be readily proven right or wrong using empirical or analytical methods.

Law: Making use of science and philosophy, a law refers to the totality of values and principles that are created on the basis of the local, national, and universal conditions of social life. A law is thus a system of principles that sets sanctions and punishments for specific events on the basis of local, national, and universal objectivity. As a system and as a branch of science, law is divided into the sub-branches of general law, public law, criminal law, private law, and civil law. Law is shaped by the moral values, consciousness, conscience, subjectivity, and free will of individuals and societies (Güriz, 2007, pp. 13–20; Hançerlioğlu, 1991; Türk Dil Kurumu, 1988).

Art: Art is defined as an activity of creating harmonious, beautiful, and impressive thoughts and emotions by simplifying and imitating facts and processes in a realistic manner, and involves an element of leisure as well (Dranaz, 1972; Haçerlioğlu, 1991). Art is practiced in line with social values regarding truth, aesthetics, freedom, and originality. Art may aim to unearth mysterious facts and processes on the basis of aesthetics, emotions, and enthusiasm.

Language: Language is a tool for communication and mutual understanding that consists of words, sentences, and both verbal and written signs that are used to express thoughts and opinions (Haçerlioğlu, 1999). Language is a tool for the expression of perceptions and thoughts that arise from interaction with objects, facts, and processes. Languages can be divided into the following two categories: natural languages used by people in their social lives and artificial languages of science and philosophy used within specific art or science disciplines. Languages develop to the extent that they reflect processes, realities, and purposes, and are used to produce original thought and other products. Their function of communication can help societies develop (Yıldırım, 1991).

Consciousness: Consciousness refers to a cognitive phenomenon that occurs when an individual identifies and verifies the methods and reasons for the emergence of knowledge, desires, purposes, methods and beliefs in the external and internal cognitive sphere of the mind. Consciousness develops with awareness. To describe phenomena that are beyond consciousness, the concepts of subconscious and unconscious are used (Haçerlioğlu, 1991; Jung, 1982). It is argued that subconscious/unconscious processes reflect a combination of preconceptions, pleasures, impulses, fears, individual and group instincts, and the need for safety and protection, on the one hand, and feelings of existence, belonging, and self-realization, on the other, with all of these aspects being based on knowledge, consciousness, and/or non-scientific assumptions (Jung, 1982; Pars et al., 1960). In addition, developing consciousness happens through one's efforts to identify and improve the phenomenon and psychology of consciousness in a comprehensive and in-depth manner.

Metascience: Metascience is based on the previously given definition of science and refers to emotions and thoughts that are beyond findings, objects, and

processes. Another name for metascience is metaphysics. Forms of metascience are found in theology, idealist thinking, and thinking beyond scientific findings. Thinking beyond scientific findings involves thought processes in the form of generating goals, problems, models, reasoning, and interpretations that are characterized by uncertainty, dreams, imagination, or assumptions, and that do not involve empirical findings or related processes. Metascience is also defined as the scientific and philosophical reasoning and claims that go beyond the latest findings (Dranaz, 1972; Yıldırım, 1987, 1991).

Belief: Belief means to embrace the truth, importance, or power of something or someone with strong emotions and opinions and feeling a deep sense of connection to them. From another perspective, belief is faith in God, a religion, or an idea. Belief is related to consciousness, subconscious, and metascience. According to this definition, belief involves assumptions, imaginations, preconceptions, subconscious processes, and projections that are beyond empirically confirmed scientific knowledge.

Developing consciousness: This refers to efforts at making sense of what is known through cognition, that is to say making sense of conscious, subconscious, and unconscious processes, and identifying what is unknown through deterministic, analytic, and synthetic reasoning.

Research: The totality of activities conducted to produce knowledge and discover laws by observing facts and processes. It is an activity that defines the boundaries between physics and metaphysics. Research can be conducted to generate basic, theoretical, applied, or technical knowledge.

The Relationship Between Laws and Ethics

It is argued that not only do legal phenomena and concepts frequently overlap with their ethical counterparts either partially or wholly, they also complement each other (Güriz, 2007, pp. 13–20; Haçerlioğlu, 1991; Türk Dil Kurumu, 1988). Legal and ethical phenomena and concepts can be clarified by identifying their salient features and relations with the science, philosophy, and theory

of law and ethics. Legal and ethical phenomena and concepts share the same normative basis in the culture, consciousness, and social conscience of societies (Güriz, 2007, pp. 13–20; Mumcu, 1980, pp. 3–19). The importance and priority of these phenomena and concepts are made concrete in a deterministic, analytic, synthetic, and pragmatic sense by the science, philosophy, and theory of law and ethics on the basis of the values, consciousness, and social conscience of societies. More specifically, they are used to set the ultimate ends.

Freedom

Freedom is the idea -and the way of life based on the notion- that individuals and societies are free to make choices in their attitudes, behaviors, and plans to improve their lives. Individuals and societies can make free choices and engage in free behavior on the basis of preferences formed through analytic and synthetic reasoning regarding internal and external consequences.

Freedom does not mean arbitrary liberality or wanton disregard of others, it is a way of living and making decisions on the basis of individual assessments of suitability and social preferences. Freedom or a free attitude is related, as Figure 1 shows, to analytic and synthetic considerations, conscience, and consciousness (Dranaz, 1972, pp. 122–127; Güriz, 2007).

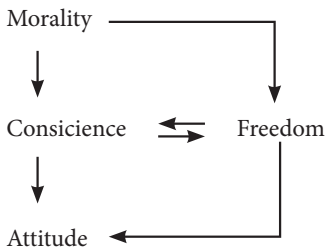

Figure 1: The relationship between morality, conscience, freedom, and attitudes.

Conscience

The conscience of a society or of an individual refers to the totality of constructive, balanced, and harmonious feelings and thoughts that crystallize following a higher-order analytic and synthetic self-assessment with a free consciousness, in line with specific influences, thoughts, and preferences, as shown in Figure 1. (Dranaz, 1972, pp. 122–127; Güriz, 2007). Conscience is also defined as moral consciousness (Akarsu, 1998, p. 178, 193), or as the thoughts, judgments, and feelings of shame and guilt that emerge when individuals assess and judge their own or their society's behavior in cases of violation of rules of peace or ethics.

Science, Science of Law, and Science of Ethics

As was mentioned above, science refers to a method of generating certain knowledge through observation, measurement, and calculation regarding specific fields and processes, on the one hand, and by forming and testing hypotheses, on the other. It is a systematic whole that generates correct and functional new knowledge. Science focuses on the analysis of a specific and particular event in an objective and general manner and provides a definition through measurement and experimentation. In other words, science is a system that tries to identify and explain the gaps, requirements, questions, assumptions, methods, and knowledge that are beyond current findings through observation, experimentation, and measurement. It describes what happened in the past in general terms (Demir, 2012; Reichenbach, 2000; Türkay, 1983; Türkdoğan, 1995; Yıldırım, 1991). According to another definition, science is the totality of our basic knowledge that brings together the outcomes of observations and experiments on specific, limited, and defined phenomena. It is based on experimentation, trial and error, and analysis (Kuryel, 2003, pp. 246–249; Reichenbach, 2000; Türkay, 1983; Türkdoğan, 1995; Yıldırım, 1991).

Having general goals, theories and methods, the basic sciences, natural sciences, social sciences, and applied sciences focus on defining specific entities, processes, and phenomena. In this sense, both law and the science of ethics are based on the findings of science, physiology, social sciences, sociology,

economics, and psychology. The science of law and the science of ethics are social science disciplines that examine topics such as good vs. bad and right vs. wrong, based on an individual society's customs, and tries to develop a code of behavior by examining the motivation behind behaviors, on the one hand, and aim to find, implement, and improve solutions to problems in these areas, on the other (Akarsu, 1998; Güriz, 2007; Haçerlioğlu, 1991; Türk Dil Kurumu, 1988). In this sense, the science of law and the science of ethics may be considered normative sciences (Mumcu, 1980, pp. 3–20).

Philosophy, Philosophy of Law, and Philosophy of Ethics

Philosophy refers to the totality of constructive and progressive examination, assessment, and synthesis of phenomena and processes on the basis offered by sciences. Philosophy aims not only to provide general definitions for physical phenomena and metaphysical issues, but also to clarify them through free reasoning beyond observation-and experiment-based findings (Demir, 2012; Dranaz, 1972; Sönmez; 2005; Tuğcu, 2003; Yıldırım, 1991). Since the methods used in philosophy are rational and based on general and objective findings, philosophy covers all areas of life, both abstract and concrete, including existence, events, knowledge, metaphysics, ethics, art, life, progress, and the processes of development. Scientific philosophy aims to describe physical and metaphysical processes on the basis of observation and experiment, using such forms of reasoning as analysis, synthesis, and comparison (Descartes, 1989; Haçerlioğlu, 1991; Hartmann, 1946; Russell, 1972; Tuğcu, 2003). In other words, philosophy focuses on general methods and frameworks.

Methods Used by the Science of Ethics and the Philosophy of Ethics

Both the science of ethics and the philosophy and ethics are basic and applied disciplines that search for the theoretical bases, emergence, and both ideal and authoritative rules of customs and traditions in a society, rather than simply providing descriptions of them. They use deterministic, analytic, and synthetic

methods. The philosophy of ethics and the science of ethics aim to provide recommendations on how people should live in a given social setting.

The philosophy of ethics and the science of ethics study moral values, examining principles and methods for unbiased thinking and constructive, goal-oriented behavior. Given this goal, it is clear that the philosophy of ethics and the science of ethics should use synthetic methods. The science of ethics and the philosophy of ethics also make use of the principles and methods of psychology, sociology, economics, business administration, and administrative sciences in order to examine topics and issues of ethics. Since the philosophy of ethics and the science of ethics focus on the balanced distribution of burdens and benefits in line with pre-set principles and goals, they must be subjective to a certain extent. For a moral value to be scientific, its truth and necessity should be demonstrable; it should not conflict with basic knowledge and rules, it should have integrity and consistency, and it should result in clear and positive outcomes.

Using these principles and stages, the science of ethics examines changing work, family, and socioeconomic processes and cultural environments, focusing on the development and recommendation of a system of moral values that would develop society in line with its public consciousness. As is the case with other sciences, the science of ethics can be divided into the basic science of ethics and the applied science of ethics.

The applied science of ethics develops requirements, values, and methods that apply to different areas of life, such as professional and work ethics, business ethics, political ethics, journalism ethics, ethics of marriage, family ethics, environmental ethics, ethics of science, religious ethics, national ethics, individual ethics, and corporate ethics.

Analysis and Findings

The concept of ethics is best understood in relation to the concepts of basic and theoretical knowledge, social perceptions, consciousness and conscience, necessity,

non-contradiction, consistency, continuity, freedom, efficiency, unity, integrity and clarity, and the basic concepts of law. Creating legal and ethical theories about phenomena and processes depends on various factors including objective and subjective conditions, goals, methods, paradigms, analyses, individual and social psychologies, beliefs, and consciences. The theories of law and ethics have differing, overlapping, and complementary features in their approaches to behavior and in the sanctions that they provide (Güriz, 2007, p. 13–20). Processes aim for the establishment of long term social benefits and values. Just as ethics, the science of ethics, and the philosophy of ethics should be considered on the basis of empirical, pragmatic, rational, and ideal spaces, so should they be considered on the basis of deterministic, analytic and synthetic spaces, and the experiences and priorities of the philosophy of ethics, all while never losing sight of the “unity of theory and practice,” and while making use of underlying epistemology. Both ethics and individuals’ attitudes toward ethics are expected to establish basic and theoretical points of view, on the one hand, and to ensure integrity and consistency of thought and methods in the beliefs and goals of individuals and societies, the knowledge about phenomena and processes, and theories.

Actions that violate laws and institutional codes of conduct are defined as offenses and are met with punishment. Analyses of moral values and principles should make a distinction between those actions that require punishment and those actions that do not offend the law but which still are frowned upon because they offend the sensibilities and conscience of society. An analytical and synthetic approach should be adopted when thinking about and explaining moral/ethical theory, values and principles, and the determinism of social values. In doing this, social psychology should be used.

Priorities and Implications for Ethics

Moral values are long term, stable, consistent, and reliable norms for social life. It is clear that moral values and principles, which naturally arise from social desires, requirements, ties, and ideas, both underlie and limit social and development and efficiency and economic growth. These values and principles can also be developed

by the principles and methods of both the ethics of science and of work, as well as by the science and philosophy of ethics. The cultivation of moral values and principles aim to improve the effectiveness and adaptability of self-confident individuals who have confidence in their social environment and who develop stable relationships for the future. These values and principles also improve the efficiency and added value of training, research, and development and implementation programs. These observations and conclusions imply that the scientific and ethical values of educational institutions and media outlets should be studied and improved based on the experiences of workers with and on an observation of work processes.

As processes undergo transformation, processes, moral values, and principles should be subject to ongoing evaluation using empirical data, with researchers and stakeholders paying attention to the unity of theoretical and practical knowledge. New ethical values that are to constitute the model of ethics should be formed on the basis of risks and opportunities offered by life, and on the basis of concerns, feelings of responsibility, and sense of duty that they give rise to. In addition, the current moral values, principles, and methods identified by the science of ethics should be taken into consideration.

Moral values and models of ethics should be developed in a constructive manner in line with the changes taking place in the conditions and processes that apply to dominant currents of thought, beliefs, activities, business processes, and techniques. Certainty and clarity in ethics requires scientific clarity and social necessity (Dranaz, 1972; Reichenbach, 2000, p. 52–58; Yıldırım, 1991). These relationships should be taken into consideration to improve and to disseminate positive, rational, social, and national moral values throughout the Republic of Turkey.

The Ethics of Science and Thinking

The ethics of science can be defined as the efforts of individuals and societies to achieve an objective understanding of the constructive and creative decisions, sanctions, benefits, and risks concerning themselves and their environment. Moreover, these efforts should be in line with the requirements of knowledge, understanding, research, and analysis under changing conditions. The ethics of science and of

thinking also requires that individuals and societies regulate their feelings, thoughts, desires, and attitudes so that they might be in line with established laws, principles, and knowledge. Models of ethics and codes of conduct should, in the long term, be developed in a constructive and unbiased manner with insights gleaned from the ethics of science and of critical thinking, and in line with the goals and functions of laws, principles, and current knowledge. Individuals and societies should develop reasonable solutions balancing their own principles and desires with the expectations of the outer world, on the one hand, and perceive and implement these solutions in social life in a constructive and balanced manner, on the other. In the development of an ethics of science and thinking, just as a long term constructive, normative, and tolerant analysis of its assumed main goals and functions is essential, so is it essential that one maintains sensitivity toward them while performing such an analysis.

The improvement of professional and work ethics in social life, and the improvement of societies' moral values depend on the improvement of the ethics of science and of critical thinking. The improvement of ethics of science and of critical thinking, in turn, depends on a society's understanding of the natural and social sciences, physical and social requirements, public conscience and values, and issues and models of ethics in an objective and unbiased manner and in line with their functions. At this point, it is crucial that scientific duties and responsibilities be well defined. These considerations show that an objective, unbiased and constructive understanding of existing knowledge, laws, and principles, as well as of current conditions and events, is a prerequisite for the ethics of science and of critical thinking. To this end, an advanced and constructive interpretation should be adopted to comprehend both scientific and theoretical knowledge and their basic principles, on the one hand, and to understand methods regarding goals, events, and conditions, on the other.

Improving the ethics of science and of critical thinking requires acquiring a long term and correct understanding of moral values and scientific principles and methods, which means that work ethics, professional ethics, and family ethics also require an unbiased understanding and implementation of moral values and principles and methods of scientific thinking. Different currents of thought and professions in a society can and should develop specific codes of ethics that fit their special conditions and goals, all based on a general model of ethics.

Professional and Work Ethics

In work processes, tasks should be consistently performed in line with the definition, contractual requirements, techniques, customs, and maintenance requirements of the job. Rules governing work processes are based on a general model of corporate work ethics. Work ethics also require one to pay attention to basic and general currents of thought, on the one hand, and to comply with private, public, business, and civil law in both his/her actions and decisions, on the other.

Upholding the values of works ethics require consistent compliance with safety requirements and techniques involved in acceleration, force, impact, cutting, pulling, and pressuring, depending on the product made, the methods used to produce it, and the working conditions in which one finds himself. The ethics of science and of critical thinking concerning a model of work ethics or of work processes can be defined as an approach that develops new forms and values of ethics tailored for specific goals and activities within the boundaries defined by general goals.

A general model of work ethics also requires compliance with the principles of accuracy, originality, consistency, continuity, integrity, objectivity, necessity, clarity, and of being both instructive and constructive. It requires one to follow the values of ethics of science and of critical thinking, on the one hand, and to follow work safety rules, on the other. Values and rules specific to professional and work ethics can be defined for each field within the framework of general activities, on the one hand, and within a general model of ethics, on the other.

In short, just as the general model of ethics adopted by a society influences the conception of work ethics in that society, so do the new currents of thought entering into the social life of that society. A model of work ethics and related values also require a society to strike a reasonable balance between conditions, principles, and desires when thinking and acting, on the one hand, and to establish a tolerant, constructive, and creative harmony.

Work ethics can be disseminated throughout society by making use of social psychology, which examines individual and social conditions, on the one hand, and general and particular situations and relations, on the other. This implies that having an understanding of the ethics of critical thinking is a prerequisite for professional

and work ethics to take hold. In social life, individuals and groups need to comply with the technical, medical, economic, legal, commercial, physical, and social requirements of their occupations, activities, and priorities, despite the fact that may change over time, in an aesthetic and flexible manner. In addition, individuals and societies should think in line with the functions and purpose of their jobs and acquired knowledge so as to develop an individual and social behavioral habit.

Conclusion

Ethics requires knowledge, reason, philosophy, and science to be imperative, consistent, effective, and united in terms of theory and practice. Ethical certainty and clarity depend on the certainty of and on the social and subjective necessity of knowledge. As a phenomenon, attitude and scientific discipline, ethics is present in limits faced in processes, cultural values, and objective and subjective factors, and in layers of physical, individual and social determinism.

The phenomenon and theory of ethics are defined and developed in the empirical, pragmatic, rational, social, and ideal spaces of underlying epistemology and knowledge, and in the social efficiency of deterministic, analytic, and synthetic spaces. Theories, values, and principles related to ethics are founded on the basis of objective and subjective conditions and requirements, individual and social psychologies, beliefs, consciences, goals, paradigms, methods, and practices. Theories, values, and principles of ethics are defined within the framework of social desires and deterministic connections by forming a unity with the phenomenon, science, and theories of law.

Thus, ethical knowledge and attitudes depend, to a significant extent, on accurate information and subjective requirements. In other words, if ethics is justified solely on the basis of subjective feelings and beliefs without reference to a deterministic and analytic method and separately from objective social desires and theories, it would drift into a quandary that has no future and no vision. Similarly, if ethics is justified on the basis of habits, fears and dominant beliefs, it would lead to blind, dogmatic, inefficient, and inconsistent behavior and attitudes. If, on the other hand, ethics is justified solely on the basis of

objective, deterministic, analytic, and synthetic reasoning, without reference to subjective and social feelings, beliefs, and conscience, it would become a dry, hard, emotionless, and barren philosophy. Given these considerations, it should be clear that ethics should be justified on the basis of harmonious, efficient, and balanced solutions that give due weight both to objective, deterministic, analytic, and synthetic social theories, on the one hand, and to subjective and social feelings, emotions, conscience, and beliefs, on the other. This theory and practice of ethics are needed in every aspect of social and business life.

Kaynakça/References

- Akarsu, B. (1998). *Felsefe terimleri sözlüğü* (12. basım). İstanbul: İnkılap Kitabevi.
- Bayet, A. (1982). *Bilim ahlakı* (2. basım, çev. V. Günöyl). İstanbul: Say Kitap Pazarlama.
- Demir, Ö. (2012). *Bilim felsefesi* (5. basım). İstanbul: Sentez Yayıncılık.
- Descartes, R. (1989). *Aklını iyi kullanmak ve bilimlerde doğruyu aramak için metot üzerine konuşma* (çev. M. Karaasan). İstanbul: Batı Klasikleri.
- Dranaz, F. (1972). *Felsefe kılavuzu, bilgi problemi, ahlak problemi, sanat problemi*. İstanbul: Çeltüt Matbaacılık.
- Güriz, A. (2007). *Hukuk felsefesi*. (7. basım). Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Hançerlioğlu, O. (1991). *Felsefe sözlüğü* (11. basım). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Hartmann, N. (1946). Almanya'da yeni ontoloji. *Felsefe Arkivi*, 16, 1-48.
- Hegel, G. W. F. (2004). *Mantık bilimi* (çev. A. Yardımlı). İstanbul: İdea Yayınevi.
- Jung, C. G. (1982). *Bilinç ve bilinçaltının işlevi* (Çev. E. Büyükinal). İstanbul: Say Kitap Pazarlama.
- Kuryel, B. (2003, Kasım). Matematik'in bilgi kuramı ve felsefesi. *TMMOB MMO 5. Ulusal Makina Mühendisliği Eğitimi Sempozyumu* içinde (s. 245-259.). İstanbul: Yazar.
- Mumcu, A. (1980). *Siyasal tarihe giriş*. Ankara: Turhan Kitabevi.
- Pars, V. B., Cırıtılı, H., Enç, M. ve Oğuzkan, T. (1960). *Eğitim psikolojisi* (Öğretmen okulları kitapları). İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Özlem, D. (1999). *Siyaset, bilim ve tarih bilinci* (Bütün eserlerine doğru-4). İstanbul: İnkılap Kitabevi.
- Reichenbach, H. (2000). *Bilimsel felsefenin doğuşu* (çev. C. Yıldırım). İstanbul: Bilgi Yayınevi.
- Russel, B. (1969). *Batı felsefe tarihi* (çev. M. Sencer). İstanbul: Kıtay Yayınları.
- Sönmez, V. (2005). *Eğitim felsefesi* (7. basım). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Tuğcu, T. (2003). *Batı felsefe tarihi* (4. basım). Ankara: Alesta Yayınları.
- Türk Dil Kurumu. (1988). *Türkçe sözlük*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Türkdogan, O. (1995). *Bilimsel değerlendirme ve araştırma metodolojisi* (Araştırma inceleme dizisi). İstanbul: Milli Eğitim Yayınevleri.
- Türkay, O. (1983). *İktisat teorisine giriş: Mikro iktisat*. İstanbul: Doruk Yayınları.
- Yıldırım, C. (1987). *Eğitim felsefesi*. Ankara: A.Ü. Açıköğretim Fakültesi Yayınları.
- Yıldırım, C. (1991). *Bilim felsefesi* (3. basım). İstanbul: Remzi Kitabevi.